

Percepția clasei de mijloc în unitățile administrativ-teritoriale ale raionului Strășeni

Perception of the middle class in the administrative-territorial units of Strasen district

CZU 316.343.654:352(478)

Tatiana SPĂȚARU,
doctor habilitat în sociologie,
cercetător științific principal,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice,
Academia de Științe a Moldovei

SUMMARY

The article summarizes the results of the activity of three focus groups carried out in the territorial-administrative units. The opinions of the population are studied in terms of the perception of the current state of the middle class in the territorial-administrative localities of Strasen district and the solutions for its development are found. Results have been obtained regarding the social structure of the communities, revealing the level of well-being and the occupational characteristics of the respondents. Developing a set of solutions for raising the standard of living of the population and supporting the middle class became possible.

Keywords: social classes, middle class, territorial-administrative unit, Strasen district, Strasen city, Cojusna village, Capriana village.

REZUMAT

În articol sunt sintetizate rezultatele a trei focus-grupuri, realizate în unitățile administrativ-teritoriale. Opiniile populației sunt studiate prin prisma percepției stării actuale în care se află clasa medie din localitățile administrativ-teritoriale din raionul Strășeni și găsirea unor soluții pentru dezvoltarea acesteia. Au fost obținute rezultate privind structura socială a comunităților, relevarea nivelului de bunăstare și caracteristicile ocupaționale ale respondenților, elaborarea unui set de soluții pentru ridicarea nivelului de trai al populației și susținerea clasei de mijloc.

Cuvinte-cheie: clase sociale, clasă de mijloc, unitate administrativ-teritorială, raionul Strășeni, orașul Strășeni, satul Cojușna, satul Căpriana.

Metodologia cercetării. Studiul sociologic empiric este parte componentă a proiectului instituțional de cercetări fundamentale 15.817.06.13F *Constituirea clasei mijlocii în condițiile transformării societății*

și asocierii Republicii Moldova la Uniunea Europeană (2015-2018), ce se desfășoară în cadrul Centrului Sociologie și Psihologie Socială, Institutul de Cercetări Juridice și Politice, Academia de Științe a Moldovei.

Scopul cercetării constă în studierea percepției privind starea actuală în care se află clasa medie din localitățile administrativ-teritoriale din raionul Strășeni și găsirea unor soluții pentru dezvoltarea acesteia.

Obiectivele studiului rezidă în studierea percepției privind structura socială a comunității, studierea caracteristicilor localității din care fac parte participanții la focus-grup; relevarea nivelului de bunăstare și al caracteristicilor ocupaționale ale respondenților; elaborarea unui set de soluții pentru ridicarea nivelului de trai al populației și susținerea clasei de mijloc.

Aplicarea focus-grupului permite de a ajunge la o viziune de grup pe cât e posibil. În cadrul discuțiilor am înregistrat viziuni majoritare și minoritare, acestea conducându-ne spre unele concluzii. Nu există opinii corecte sau opinii greșite. Este important că au fost înregistrate toate opiniile respondenților despre subiectele abordate în discuție.

Perioada realizării focus-grupurilor: iunie-iulie 2017. Focus-grupurile au fost moderate de către autorul articolului.

Eșantionul cercetării se compune din trei focus-grupuri, dintre care unul în mediul urban și două în mediul rural. Numărul participanților a variat de la 8 la 15 persoane. Durata realizării focus-grupurilor a fost de 1,5-2 ore. Grupurile investigate au

fost în același timp omogene și eterogene. Omogenitatea s-a exteriorizat prin faptul că membrii grupului erau din aceeași comunitate, iar eterogenitatea - prin faptul că participanții sunt suficient de diferiți pentru a avea o diversitate de opinii și a menține o bună dinamică de grup (Tabelul 1).

Unitatea administrativ-teritorială Strășeni. *Raionul Strășeni* este situat în partea de centru a republicii, așezat la 23 km de capitala țării, or. Chișinău. Suprafața totală a acestuia constituie 729 km². Populația raionului Strășeni este de 92,4 mii locuitori, dintre care: populația urbană – 22,2 mii și populația rurală – 70,2 mii. Raionul Strășeni are în total 39 de localități, inclusiv orașele Strășeni și Bucovăț, și 37 de sate. În structura administrativ-teritorială sunt incluse 27 de primării [1].

Ramurile principale ale economiei raionului sunt agricultura și industria prelucrătoare. În raion sunt înregistrați în total 980 de agenți economici.

În raionul Strășeni activează 30 de instituții de învățământ preuniversitar, inclusiv: gimnazii – 17, licee – 11, un centru de creație al copiilor, o școală sportivă. Există un spital cu fondul general de 182 de paturi, cu 55 de medici și 120 de asistenți medicali, un centru stomatologic raional, 10 instituții medico-sanitare publice centre de sănătate autonome, 18 oficii ale medicilor de familie, 9

Tabelul 1. Eșantionul realizării focus-grupurilor.

Denumirea și tipul localității	Tip focus-grup	Eșantion
Strășeni urban/oraș	focus-grup - persoane cu nivel mediu sau superior de educație, angajați în câmpul muncii, statut profesional înalt	9 persoane
Satul Cojușna rural/sat mare	focus-grup - persoane cu nivel mediu sau superior de educație, angajați în câmpul muncii, statut profesional înalt	8 persoane
Satul Căpriana rural/sat mic	focus-grup - persoane care au lucrat sau lucrează peste hotare	15 persoane

oficii de sănătate, 45 medici de familie, 132 asistenți medicali. Funcționează 74 instituții de cultură, dintre care: - case de cultură – 34, școli de artă – 2, muzee – 3, biblioteci publice – 35[1].

Satul Cojușna are suprafața totală de 2995 ha, dintre care intravilan 482 ha, și o populație de circa 7068 locuitori. Pe teritoriul satului sunt amplasate 2447 de case particulare și 232 apartamente în blocuri colective. Densitatea locuitorilor este de 236 loc/km². Aria totală a pământurilor, subordonate satului Cojușna, constituie 2995 ha, inclusiv intravilanul 482 ha [2].

Alimentarea cu apă a satului Cojușna se efectuează din sondele de apă arteziene și fântâni-mine. În prezent, sonda arteziană de apă pentru alimentarea sectorului locativ nu funcționează din cauza uzării apeductului. În așa fel, majoritatea populației localității utilizează apă din fântânile-mine din sat (269 fântâni). În prezent, satul Cojușna dispune de o rețea centralizată de canalizare menajeră neramificată cu o uzură sporită ce nu satisface necesitățile comunității, deservind doar circa 12-15% din gospodării [2].

Puncte forte ale localității Cojușna sunt: așezarea geografică favorabilă - centrul republicii (15 km de la capitală); amplasarea localității în apropierea stației de cale ferată, de traseul auto de nivel republican; preponderent populație tânără în localitate; infrastructură dezvoltată (existența și activitatea bună, pe teritoriul localității, a instituțiilor de învățământ preuniversitar, a instituțiilor sanitare și de cultură); relieful, clima și calitatea solului favorizează dezvoltarea agriculturii; potențial de dezvoltare a industriei prelucrătoare a fructelor, legumelor, strugurilor; potențial turistic, favorizat de relief specific, peisaje pitorești, monumente istorice și religioase. Punctele slabe ale localității: infrastructura rutieră insuficient de dezvoltată (majoritatea străzilor și strădelor sunt deteriorate); rețele de utilități slab dezvoltate (sistemul de canalizare și

apeductul deteriorate, lipsa unui poligon modern de depozitare a deșeurilor); capacitatea redusă de prelucrare a terenurilor agricole (atitudine indiferentă a tinerilor față de agricultură); lipsa fondurilor financiare ale administrației publice locale; lipsa investițiilor și a investitorilor; migrația forței de muncă active în localitățile urbane; informarea insuficientă a populației privind valorile europene; indiferența populației față de oportunitățile de dezvoltare locală [2].

Satul Căpriana are un număr de 2622 de locuitori. Numărul gospodăriilor casnice este de 996, inclusiv 31 gospodării cu mulți copii (3 și mai mulți copii în vârstă de până la 18 ani). Suprafața totală a terenurilor agricole este de 1645 ha. Dispune de un număr total de cinci clădiri publice cu o suprafață totală de 5209 m². Numărul de unități comerciale este de 12, cu o suprafață ocupată de 1200 m². Numărul de rute regulate, ce fac legătura dintre localitate și centrul raional, este de 10 unități [3]. Nu dispune de acces la serviciile educaționale preșcolare și medicale.

Structura societății. Structura societății este percepută în aspect comparativ. La nivel de republică este înțeleasă din perspectiva claselor sociale: jos, mijloc și sus. Majoritatea opiniilor exprimate constată că există două extremități ale piramidei structurii sociale: cei bogați și cei săraci. Partea de mijloc este nesemnificativă și în proces continuu de diminuare.

Clasa de jos este identificată preponderent ca fiind compusă din persoane cu nivel de școlarizare inferior, făcând parte din categoriile social-vulnerabile (bolnavi, bătrâni, familii cu mulți copii); oameni care nu au posibilități de realizare, nu au scopuri în viață, nu pot, nu vor, care așteaptă ca cineva să le dea, care degradează. Este categoria socială care ia, dar nu oferă nimic înapoi societății.

Clasa de mijloc este percepută drept cea care duce toată povara societății. Opinii-

le s-au divizat: de la lipsa totală a clasei de mijloc la prezența perceptibilă a acesteia în societate. Cu venituri modeste, situată între cei săraci și bogați, ea suportă povara impozitelor fiscale și achită asigurarea socială pentru partea majoritară a clasei de jos.

Clasa de sus, deși numeric restrânsă, reprezintă oamenii ce pot să-și transforme gândurile în realitate și pot să le ofere copiilor lor o viață lipsită de nevoi.

Identificarea structurii sociale, la nivelul comunităților din care fac parte respondenții, conturează opiniile acestora în funcție de tipologia localității. Structura socială a orașului Strășeni este identificată ca fiind compusă din 60% clasa de jos, 30% - clasa de mijloc și 10 % - clasa de sus. Cojușna acumulează evaluarea de 65% clasa de jos, 25% - clasa de mijloc și 10 % - clasa de sus. Căpriana, la rândul său, se ierarhizează în felul următor: 70% - clasa de jos, 30% - clasa de mijloc și 10 % - clasa de sus.

Autopoziționarea propriilor familii în funcție de clasele sociale, pe o scală de la 1 la 10, unde 1 este indicatorul minimal, iar 10 maximal, identifică tendința focus-grupului din orașul Strășeni de a se plasa după criteriul nivel de studii - la 8-9, iar după nivelul de salarizare - 2-3. Focus-grupul din satul Cojușna relevă poziționarea familiilor tinere la scala 4, iar a celor cu o durată mai îndelungată - la 5-6. Caracteristic pentru focus-grupul din satul Căpriana este că se autopoziționează în jur de jumătate la scala 5-6, cu tendința spre micșorare, iar familiile cu copii mici sau cu dizabilități - la 2-3.

Criteriile de identificare a clasei de mijloc sunt identice pentru structura societății moldovenești. Însă variază în funcție de așezarea geografică, situația economică, gradul de dezvoltare a infrastructurii, gestionarea bunurilor, capacitatea managerială a autorităților publice. Se profilează corelația: cu cât localitatea este mai aproape de centrul urban, cu atât se constată o

percepție mai înaltă a ponderii clasei de mijloc. În aspect comparat, clasa de mijloc din orașul Strășeni este mult mai numeroasă decât în alte localități, deși respondenții și-au exprimat îndoielile privind criteriile de evaluare obiectivă ca rezultat al lipsei de informare referitoare la acest aspect. Comparând ponderea clasei medii cu alte localități, participanții din cadrul focus-grupului din satul Cojușna au apreciat-o categoric mai mare. Multe gospodării au câte 2-3 automobile, acestea fiind mai curând o necesitate, decât un lux. În ceea ce privește estimările participanților la focus-grupul din satul Căpriana, aceștia au afirmat că depinde de localitate. Cu cât satul este mai aproape de oraș, cu atât ponderea clasei medii este mai mare. Cu cât satul este mai departe de oraș și infrastructura mai slab dezvoltată, cu atât numărul reprezentanților clasei de mijloc este mai mic. În comparație cu Cojușna este mai mic, cu Pânășești – cam la fel, cu Codreanca sau Ciobanca – este mai bine. Clasa medie, preponderent o constituie cei care au muncit peste hotare și au revenit în sat sau au un membru de familie care continuă să muncească în altă țară.

În viziunea participanților la focus-grupul din Strășeni, criteriile ce permit unei persoane din Republica Moldova să facă parte din clasa de mijloc sunt: studii, loc de muncă stabil sau afacere proprie, salariu, cel puțin, mediu pe republică, odihnă o dată sau de două ori pe an, casă și cele necesare pentru familie. La acest item de evaluare, rezultatele focus-grupului din satul Cojușna scot în evidență asemenea criterii, precum: tendința persoanei de a-și propune spre realizare un scop real, sănătate, studii, capacitatea de a se orienta în situații concrete. Discuția din Căpriana relevă în acest sens: posesia unui salariu decent, pentru a nu mai fi nevoit să plece peste hotare, infrastructura satului dezvoltată, condiții pentru educarea copiilor.

Participanții la cele trei focus-grupuri percep clasa mijlocie în proces de descreștere. Clasa medie este liantul între clasa de jos și de sus. Acest strat social intermediar este orientat spre plecarea peste hotare, nefiind motivat să rămână în țară din cauza salariilor mici. Statul este în incapacitate de a asigura locuri de muncă, salarii, infrastructură, calitatea educației, condiții echitabile de promovare în funcții. Zilnic, mai mult de 100 de persoane părăsesc Republica Moldova, pleacă familii întregi, oameni tineri și sănătoși, apți de muncă. Amploarea pe care a luat-o procesul de emigrare masivă a clasei de mijloc este explicabilă și prin sfidarea demnității umane de către structurile de stat.

Respondenții tuturor celor trei focus-grupuri și-au exprimat unanimitatea referitor la faptul că Republica Moldova are nevoie de o clasă de mijloc stabilă. Atunci când oamenii beneficiază de aceleași posibilități, condiții de trai, nivel de dezvoltare, mediu intelectual și cultural, ei încep să se perceapă mai sigur în mediul social. O societate sănătoasă se bazează pe clasa de mijloc. Nicio orânduire socială nu se poate dezvolta fără clasa de mijloc. Este clasa socială, care reprezintă puterea statului. Este clasa socială, care achită impozitele și pe care se menține statul.

Comunitate. Au fost estimate gradele de solidaritate și de activism ale grupurilor sociale din comunitățile investigate pe o scală de la 1 (minimal) la 5 (maximal).

În orașul Strășeni, nivelul de solidaritate a acumulat 2,5, caracterizându-se prin scădere, ca rezultat al adâncirii fenomenului de concurență, invidie, tendinței de acumulare materială. Se constată mult mai multă dezbinare între cetățeni, întâi de toate, ca rezultat al coloraturii politice. Oamenii sunt mai mult egoiști, decât solidari. Explicația fiind în natura umană. Totodată, solidaritatea este percepută drept o problemă deosebit de acută în so-

cietate. Ridicarea nivelului de solidaritate se conștientizează ca un proces, care ar conduce spre conlucrarea cetățenilor, ar soluționa multiple probleme comunitare.

Activismul, la modul general, este apreciat cu 2, iar ceea ce ține de activismul în așa-numitele grupuri „de cumătrism”, se ridică la 3. Nivelul de activism este mai înalt acolo unde sunt tineri, însă drept rezultat al faptului că tinerii pleacă la muncă peste hotare, reiese că nivelul activismului scade la nivel de țară, fără a mai vorbi de regiunile rurale. Activismul social se manifestă periodic, în funcție de situația din țară. Sunt perioade când oamenii sunt foarte activi, își manifestă dorința de schimbare. Dar sunt și perioade când activismul nu se manifestă.

Solidaritatea comunității Cojușna este apreciată la 2, iar activismul - la 1-2.

S-a pierdut interesul pentru lucrurile făcute în comun. Poate este de vină goana după agonisire... Oamenii care au plecat, au văzut lucruri frumoase. Au revenit înapoi, au găsit aceleași ruine de la care au plecat. Ce a mai fost bun, pe acestea au pus mâna cei de la putere. Au privatizat. Satul s-a ales cu drumuri, clădiri degradate. Oamenii, când au revenit de peste hotare, au început a se izola pe grupuri: prieteni, companii, cumetri, fini, nași. Când apare necesitatea de a organiza o activitate în sat, aici este problema. E foarte greu să aduni comunitatea, să organizezi ceva la nivel de sat. Oamenii vor condiții decente: wc reparate, terenuri publice îngrijite. Oamenii nu mai vor să revină la condițiile vechi, de cândva. Cei care veneau la activitățile din centrul satului au îmbătrânit. Nu-i mai scoți din casă. Dar tineretul vrea alte condiții. Alte interese au. Își doresc cu totul altceva. Oamenii nu mai cred în nimic, au pierdut interesul. Nu mai văd valori.

Focus-grup, catul Cojușna

Cea mai înaltă evaluare a solidarității și activismului membrilor comunității a fost constatată în satul Căpriana. Solidaritatea a fost apreciată la scala maximală de 4-5. Oamenii, în fond, sunt solidari. Depinde de cei care conduc satul, în ce măsură pot vorbi, convinge și organiza oamenii. Unitatea comunității vine de la conducerea, care asigură managementul acesteia. Iar activismul membrilor comunității a fost apreciat cu 3-4. Chiar dacă cetățenii nu sunt implicați în procesul activ de muncă, oricum, oamenii se încadrează în activitățile comunitare, atunci când sunt rugați.

Caracteristic pentru orașul Strășeni, ca și pentru întreaga republică, este fenomenul migrației. Dacă inițial pleca un membru al familiei, acum se constată fenomenul de migrare a întregii familii. Efectul acesteia este relevant atunci când începe anul de învățământ și se identifică faptul că o parte dintre copii nu mai revin la studii. Familiile migrează temporar pe perioada de vară. În cazul în care și al doilea membru al familiei își găsește loc de muncă și copiii se adaptează la noul mediu social, atunci nu se mai întorc. Deși migrația poartă un caracter temporar, însă devine sesizabilă tendința de stabilire cu traiul peste hotare. Oamenii au văzut condiții decente de trai, salariu ce le ajunge pentru a se întreține, un viitor sigur pentru copii. Există și reversul acestui fenomen al migrației. Munca prestată în străinătate este necalificată și scade din nivelul intelectual al persoanei. Veniturile câștigate le permit doar de a se întreține, puțini reușesc să înregistreze o ascensiune financiară.

Fenomenul migrației este caracteristic și satului Cojușna. Oamenii au plecat, dar o parte dintre ei au revenit și și-au creat o anumită situație materială. Majoritatea au investit în casă, în studiile copiilor. După ce au revenit în țară, aceștia se confruntă cu aceleași probleme: salarii mici, lipsa locurilor de muncă, posibilități de realizare limitate.

În satul Căpriana procesul de emigrare masivă începe cu anul 2000. Inițial, locuitorii mergeau la lucru în Federația Rusă pentru 2-3 luni. Apoi, în 2001-2002, aria geografică s-a extins spre țările europene. În 2004 erau plecate la 250, iar acum - la 700 de persoane. Acestea ar constitui mai mult de 10% din populația actuală a satului. În jur de 12 familii și-au procurat casă, s-au stabilit cu traiul în Olanda, Irlanda, Franța. Când au plecat, erau foarte săraci. La moment pot fi categorisiți la nivel mediu. Acum au apartamente în țările unde muncesc, mașini de lux. Când vin în sat, banii aduși îi consumă pentru amenajarea casei. Se mențin la nivel mediu, rar dintre ei care se ridică mai sus.

Se câștiga în bani, dar se pierde legătura dintre soți, nu mai este aceeași legătură dintre mamă și fiică, tată și fiu. Nu mai este ceea ce trebuie să fie părinții. Copiii transformă părinții într-un bancomat de scoatere a banilor. Pierdem în educație și valori. El nu mai știe că mama trebuie stimată. Că mama e matală. Poate că nu se poate. Mama se duce acolo, numai ea, săraca, știe cum face banul acela. Dar ei știu, numai dă și dă. Noi transformăm copiii noștri în niște roboți consumatoriști.

Acum cum este. Se duc la bune și stau toți pe Internet. În loc să comunice cu ei, stau pe Internet.

Înainte era un lucru sfânt să treci prin sat și să te saluți. Dar acum, treci prin sat și nu-și zic oamenii bună ziua.

Focus-grup, satul Căpriana

Comparând principalele probleme, nevoi ale comunităților investigate (Tabelul 2), constatăm că ele sunt cam aceleași: asigurarea proastă cu apă și canalizare, drumuri deteriorate. Satul Căpriana, unul dintre cele mai pitorești sate din Moldova, cu o istorie îndelungată, cu o atracție turistică datorită complexului Monastic Căpriana, nu are grădiniță de copii.

Tabelul 2. Principalele probleme, nevoi ale comunității.

Orașul Strășeni	Satul Cojușna	Satul Căpriana
Nivel scăzut de trai Putere de cumpărare scăzută Canalizare Drumuri Școală sportivă performantă Bazin Plan de dezvoltare a orașului pentru 5 ani Proiecte de dezvoltare a agriculturii	Necesitatea unui bancomat Moldincombank Apă Canalizare Drumuri Apa este poluată Centre pe interese pentru copii Loc de distracții pentru tineri	Grădiniță lipsește Apă centralizată C a n a l i z a r e centralizată Drumuri Casă de cultură Punct medical

Posibilități de afirmare pentru tineri, practic, nu există. Este itemul cate a primit cea mai inferioară apreciere în cadrul celor trei focus-grupuri. Tinerii se încadrează la lucru pentru 2-3 luni. Văd ce salarii primesc și pleacă peste hotare la muncă. Nu dispun nici de o posibilitate de a-și procura casă, de a-și constitui o familie. Tinerii din Cojușna, de asemenea, nu au nicio oportunitate pentru afirmare. Locuri de muncă lipsesc. Chiar dacă vin specialiști-pedagogi, rezistă trei ani pentru cei 30.000 lei și pleacă la muncă peste hotare. Tinerii ies la distracții în Chișinău, neavând locuri de agrement în sat.

Aceeași situație se constată și în Căpriana. Comunitatea nu oferă oportunități pentru afirmarea tinerilor. Pentru tineri au fost repartizate doar 15 loturi de pământ. Dintre acestea, doar pe un singur loc a început construcția unei case. Restul sunt plecați peste hotare la lucru. Salariile de 1-2 mii de lei nu sunt atractive pentru tineri.

Bunăstare. Participanții la discuție din orașul Strășeni și-au apreciat bunăstarea familiei la nivel mediu și mai jos, fiind nevoiți să ia credite și să achite ipoteca sau construcția casei. Cheltuielile sunt mai mari decât veniturile. Venitul principal este salariul, funcționarilor publici nefiindu-le permisă activitatea antreprenorială. În ceea ce privește odihna membrilor familiei, se încearcă să le asigure vacanța copiilor la tabe-

rele de odihnă. În rest aceștia, în perioada vacanței, muncesc în gospodărie.

O situație similară este și în cazul satului Cojușna. Nivelul de bunăstare a propriilor familii a fost apreciat de către respondenți drept insuficient, iar veniturile considerându-se că ar trebui să fie, cel puțin, de trei ori mai mari. Sursele de venit sunt indicate preponderent salariile, după care urmează pensiile, ajutoarele venite de la membrii familiilor de peste hotare, venitul provenit din activitatea individuală. Referitor la odihna membrilor familiei, participanții la discuție și-au amintit cu nostalgie de perioada, când hotarele erau accesibile și în zilele de odihnă cojușnenii plecau la odihnă pe litoralul Mării Negre, în Ucraina. Actualmente, cerințele au crescut, iar realitatea este alta. Își doresc condiții mai bune decât ceea ce oferă Ucraina. Însă persoanele de vârstă mai tânără nu-și pot permite acest lucru, iar cele în etate preferă confortul propriei case. Cum se odihnesc cojușnenii, se vede din imaginile postate pe Facebook.

În satul Căpriana nivelul de bunăstare al propriilor familii a fost apreciat de către respondenți ca depinzând de membrii familiei ce muncesc peste hotare. Potențialele venituri necesare au fost estimate la 10-15 mii lei pe familie, ceea ce ar permite asigurarea strictului necesar. Sursele de venit, numite de participanții la discuție, sunt salariile, pensiile, indemnizațiile sociale, banii

expediați de membrii familiilor ce muncesc peste hotare.

Suntem 3 membri ai familiei. Eu sunt mamă singură cu copil. Am mamă de 82 de ani. Am început să construiesc casă, pentru a avea o baie și o bucătărie amenajată. Nu știu când va fi aceasta. Am luat credit de la bancă. În noiembrie trebuie să închei achitarea pentru doi ani și jumătate. Statul nu oferă niciun ajutor. Abia ne descurcăm cu mâncarea. Alții zic: cum de ai așa o siluetă? De atâta că abia ce am de mâncare. Copilul, când mă roagă să-i cumpăr de la magazin un Cristinel, parcă vine cerul peste mine. Mi-ar mai trebui la 10 mii. Poate din suma asta să mai las pentru construcție. Ar fi bine să-mi procur și un motobloc mititel, ca să-l pot mânui eu singură cu mâinile mele. Să nu trebuiască să plătesc pentru alte forțe de muncă, care cer câte 200 de lei pe zi. Mama mea de 82 de ani singură prășește. Nu avem cu ce plăti alte persoane.

Focus-grup, satul Căpriana

Din opiniile exprimate de locuitorii satului Căpriana posibilitatea de odihnă este limitată: copiii - în ogradă cu animalele și păsările, iar cei maturi - la prășit pe deal. Mai rar pleacă peste hotare să-și vadă copiii, nepoții sau soții. Aceasta e unica posibilitate de a vedea cum trăiește lumea. În fond, dacă omul nu are cu ce trăi, nu are dispoziție nici de odihnă.

Participanții la focus-grupul din Strășeni au apreciat dotarea locuinței cu echipament tehnic și mobilier ca având necesarul minim pentru trai: una se strică, alta se procură. În ceea ce ține de serviciile comunale, au confirmat că încearcă, în detrimentul altora, să asigure casa cu comoditățile elementare. În fond, din cont propriu și-au aprovizionat cu apă și canalizare locuința.

Participanții la discuție din satul Cojușna, în fond, s-au dovedit a fi mulțumiți de dotarea locuinței cu echipament tehnic și mobilier. Familiile tinere doresc completarea acestora, însă din cauza salariului mic, este

mai dificil să o facă. Familiile mai în etate își au asigurate necesitățile gospodăriei, dar țin cont de schimbările care intervin în tehnica modernă și tind să o schimbe pe măsura învechirii acesteia. Totodată, și-au manifestat satisfacția privind dotarea locuinței cu servicii comunale - apă, canalizare etc., însă toate acestea le-au asigurat din cont propriu. Satul nu are o infrastructură centralizată de asigurare cu apă și canalizare. Din aceste considerente, fiecare își sapă fântâna și canalizarea. Drept rezultat, apa nu mai este potabilă și locuitorii satului procură apă potabilă din Chișinău. Toată ziua mașinile firmelor producătoare de apă potabilă circulă prin sat și duc buteliile pe la gospodării.

În ceea ce privește dotarea locuințelor cu echipament tehnic și mobilier, majoritatea respondenților din Căpriana au beneficiat de acestea cu ajutorul copiilor, o parte au fost singuri la lucru peste hotare ca sa-și câștige pentru reparația casei și procurarea tehnicii și mobilierului necesar. Întrebarea privind dotarea locuinței cu servicii comunale a scos în evidență faptul că locuitorii nu beneficiază de conductă de apă și sistem de canalizare centralizate.

Referindu-se la bunurile pe care trebuie să le posede un membru al comunității, toți participanții focus-grupurilor s-au pronunțat pentru salarii decente, astfel oamenii singuri vor gospodări cum este mai bine. Bunurile ce trebuie să le posede un membru al comunității pentru ca să aibă un nivel de bunăstare înalt sunt: casă, automobil, mobilier și tehnică, teren în jurul casei, terasă, apă și canalizare centralizate.

Ocupație. Activitatea managerială, intelectuală, instructivă, analitică, pe care o prestează participanții la discuție, se desfășoară în condiții bune, locul de muncă fiind asigurat cu cele necesare (tehnică, rechizite, mobilier). Condițiile de muncă au fost apreciate, în fond, pozitiv. Solicitarea exprimată a vizat asigurarea elevilor din clasele 5-12, inclusiv a profesorilor cu, cel puțin, un ceai și o chiflă.

Analiza itemului privind ocupațiile considerate prestigioase în comunitate, scoate în evidență faptul că acestea sunt percepute din perspectiva unui potențial venit. În societatea moldovenească nu mai sunt considerate prestigioase asemenea activități, precum învățător, medic, educator etc.

societatea noastră sunt susținute categoriile social-vulnerabile, lor li se oferă gratis foi de odihnă pentru copii, alocații sociale plătite din impozitarea clasei de mijloc, ajutor umanitar. Astfel, se favorizează pasivitatea și lipsa de responsabilitate, atitudinea consumatoristă a clasei de jos.

În opinia respondenților din satul

Tabelul 2. Ocupațiile din cadrul comunității considerate prestigioase.

Orașul Strășeni	Satul Cojușna	Satul Căpriana
Director Manager de proiect Primar Manager de afaceri	Baruri Magazine Terase Afaceri individuale Primar Viceprimar Biserică	Lideri agricoli Oameni ce se ocupă cu serele Magazine Producător de mobilă

Ocupațiile prestigioase asigură un nivel de bunăstare mai înalt persoanelor și agenților economici, care le prestează. Însă nu și primăriilor. Agenții economici achită doar impozitele, fără a acorda vreun ajutor suplimentar comunităților.

În fond, respondenții din cadrul tuturor focus-grupurilor și-au exprimat mulțumirea față de locul de muncă, însă nemulțumirea față de salarizare. Persoanele angajate în câmpul muncii au afirmat că toată viața lucrează în comunitate, practic, la același loc de muncă, neavând nicio alternativă. La vârsta pe care o au și din cauza problemelor de sănătate, nu au de ales. Funcțiile în primărie și din gimnaziu sunt ocupate preponderent de persoanele deja pensionate.

Soluții. În opinia respondenților din mediul urban, condițiile ce trebuie create pentru ca să fie dezvoltat stratul mediu al societății sunt crearea unui cadru legislativ, aplicarea restricțiilor față de clasa de jos pentru a-i stimula să se mobilizeze și să se miște spre nivelul de mijloc, crearea locurilor de muncă bine plătite. Clasa de mijloc are nevoie să fie susținută și stimulată. În

Cojușna, condițiile ce trebuie create pentru ca să fie dezvoltat stratul mediu al comunității sunt investițiile în infrastructura rurală, dezvoltarea localității, oferirea locurilor de muncă, creditelor cu procent redus pentru deschiderea afacerilor, existența centrelor de agrement pentru familii și copii.

După părerea locuitorilor satului Căpriana, condițiile ce trebuie create pentru ca să fie dezvoltat stratul mediu al societății sunt dezvoltarea infrastructurii satului, direcționarea investițiilor în zonele rurale, deschiderea minifabricilor la nivel de sat, acordarea compensațiilor de stat în caz de calamități naturale. Un specific al așezării rurale constă în faptul că aceasta este împrejmuțată de păduri, iar terenurile agricole sunt situate dinspre traseul de la Vatra, iar altă parte este la Buda, peste traseul Poltava. Localnicii, ca să-și lucreze pământurile, au nevoie de mijloace tehnice. La Buda este drum de țară. Dar atunci când plouă, este imposibil să te deplasezi cu tehnica. Populația din împrejurimi strânge roadele de pe terenurile îndepărtate. Și animalele

de pădure atacă culturile agricole. Cotele de pământ sunt parcelate în diferite zone, ceea ce face dificilă prelucrarea terenurilor. Astfel, oamenilor nu le este convenabil să cultive pământul și deseori îl lasă pârloagă.

Rolul statului în dezvoltarea clasei de mijloc este apreciat unanim drept primordial. Statul trebuie să elaboreze legi funcționale, să le aplice, să informeze și să instruiască societatea privind administrarea acestora. Oamenii nu simt nicio protecție din partea statului, care trebuie să fie implicat în toate domeniile vieții sociale. Să aibă grijă de clasa medie. El mai mult este preocupat de protejarea intereselor clasei de sus și, într-o măsură oarecare, de clasa de jos. Clasa de mijloc rămânând de una singură.

În ultimul timp, a apărut un șir de structuri noi de control, care își dublează activitatea. În loc să se lucreze, toată lumea în teritoriu se ține doar de acordarea atenției numeroaselor comisii, agenții de verificare, ministere, structuri internaționale. Este cazul ca aceste controale să fie simplificate și eliminate dublările, fiindcă epuizează, consumă timp și diminuează responsabilitatea pe care o avem.

Focus-grup, satul Cojușna

Pentru sporirea nivelului de bunăstare al locuitorilor din orașul Strășeni, respondenții propun ca, atunci când lumea votează, să se gândească bine și să facă o alegere corectă. Oamenii trebuie să aibă capacitatea de a se mobiliza și a-și expune poziția. Atâta timp cât persoana tace, înseamnă că îi convine situația. Cineva își găsește zona de confort și nu vrea să iasă din ea.

La nivelul satului Cojușna se propune ca fiecare să muncească asiduu, să fie creat un comitet, din care să facă parte toate instituțiile de învățământ și de cultură, pentru a iniția activități de educare și culturalizare a populației.

Pentru ridicarea nivelului de bunăstare a cetățenilor satului Căpriana, s-a propus atragerea investițiilor, deschiderea

grădiniței de copii, susținerea clasei de mijloc. Oamenii de la orașe nu fug din țară, precum fug acei din localitățile rurale. Astfel, redirectionarea investițiilor spre localitățile rurale va contribui la diminuarea fluxului migrator și creșterea bunăstării cetățenilor.

În general, respondenții din Strășeni s-au arătat mulțumiți de locul pe care îl au în cadrul comunității din perspectiva activității de muncă pe care o prestează, însă nu și de salarii. Schimbările pe care și le-ar dori ar fi majorarea salariilor.

Majoritatea persoanelor, care au luat parte la discuția din satul Cojușna, au exprimat mulțumirea de locul pe care îl au în societate, deoarece este așa precum este societatea. Schimbările ce ar trebui să survină în viața respondenților pentru ca să se simtă împliniți sunt creșterea salariilor de, cel puțin, două ori. Pentru o persoană din clasa medie salariul trebuie să fie de 15-20 mii lei pe lună. Aceștia își doresc posibilitatea de a călători și a vedea lumea, creșterea profesională.

Partea majoritară a respondenților din satul Căpriana și-au exprimat mulțumirea de locul pe care îl au în cadrul comunității. Își doresc mai multe, însă se mulțumesc cu ceea ce este la nivel de comunitate.

Schimbările ce trebuie să survină în viața respondenților pentru ca să se simtă împliniți/fericiți de viața pe care o au, de nivelul de bunăstare, sunt legate de salarii.

Nu ne simțim împliniți. Am muncit o viață - 47 de ani. Cu ce m-am ales?

Am muncit o viață și nu avem un trai decent.

Am muncit 35 de ani în sovhoz și 17 ani în primărie. Am ieșit cu o pensie de 450 lei.

Focus-grup, satul Căpriana

Unica împlinire pe care o simt respondenții este bucuria de la copii. Prin ei își văd roadele vieții lor. Se bucură mult de nepoți și de faptul că copiii lor se simt mult mai bine în țările străine, decât în propria țară.

La nivel de stat trebuie schimbată politica. Satele noastre mor. Spre asta merge. Eu nu mă pot duce la un medic. Trebuie să mă duc în centrul raional. Copilul nu-l pot duce la o grădiniță. Trebuie să stea cineva cu el acasă. Să rog mama să stea. O casă de cultură nu-i. O secție nu-i. O distracție nu-i. Tineretul nu are unde ieși să comunice. Dar unde să se ducă? Doar la bar. Asta-i țara pe care noi am construit-o?

Focus-grup, satul Căpriana

Concluzii finale. Sintetizarea discuțiilor derulate în cadrul focus-grupului îmi permite să formulez anumite concluzii.

La începutul anilor '90 ai secolului al XX-lea în republica noastră exista dorința de a construi o societate liberă, cu o economie de piață și cu un sistem politic pluripartit. Au fost inițiate numeroase reforme economice, politice în administrația publică centrală și locală, în învățământ, sănătate, securitate etc. Impactul acestor reforme asupra societății a fost reflectat fragmentar în literatura de specialitate și studiat insuficient. Societatea a fost percepută drept un rezultat al acestor schimbări.

Lucrurile s-au dezvoltat haotic. Schimbările frecvente de Guvern, lipsa de consecutivitate în implementarea proiectelor și strategiilor de dezvoltare, gradul de corupție în ierarhia statală superioară, lipsa unor frâne în comportamentul moral al noii elite moldovenești din perioada de tranziție au avut un impact negativ asupra populației. Tranziția moldovenească oferă un caz excelent de experimentare a diferitelor strategii structurale în condiții naturale, care au con-

duc spre spulberarea iluziilor despre noua societate, urmată apoi de dezamăgiri în toate segmentele societății.

Reformele demarate nu au ținut cont de subiectul principal – populația. Care va fi impactul acestor reforme asupra populației și ce reacții posibile pot interveni? Acest organism viu – societatea – s-a autoreglat de la sine. Nu este clar, până la urmă, ce ar însemna o reformă socială în Republica Moldova și cum ar trebui ea să demareze. Continuăm să elaborăm și să implementăm strategii, fără a cunoaște potențialul funcțional al societății.

Studierea opiniilor populației, deși comportă un avansat grad de subiectivitate, oferă totuși posibilitatea de a înțelege societatea și a testa reacția acesteia la diverse schimbări. Subiecții investigați și-au expus opiniile în speranța că se va ține cont de doleanțele elementare pentru un trai decent în comunități: asigurarea centralizată cu apă potabilă și canalizare, drumuri asfaltate, salarii ce le-ar permite îndeplinirea necesităților vitale în propria țară, fără a fi nevoiți să plece la munci necalificate peste hotare.

Respondenții conștientizează faptul că societatea moldovenească este structurată în clase sociale, clasei de mijloc revenindu-i povara cea mai mare în menținerea echilibrului în societate. În condițiile unei clase de mijloc instabile și fluctuante, statului îi revine responsabilitatea de a regla dimensiunea, conținutul și valoarea acesteia. Stimularea de către stat a extinderii dimensiunii clasei de mijloc o va transforma într-o forță reală, ce va declanșa în societatea moldovenească schimbări structurale cantitative.

BIBLIOGRAFIE

1. Pașaportul raionului Strășeni.

În: <http://crstraseni.md/index.php?pag=page&id=797&l=ro> (vizitat 01.07.2017).

2. Fișa descriptivă a satului Cojușna. Primăria Cojușna.

3. Informație oferită de primăria satului Căpriana.

Prezentat: 12 august 2017.

E-mail: spataru_tatiana@mail.ru